

SIYASİ PARTİLERİN TEMELLİ KAPATILMASI İLE KAPATILMASI ARASINDAKİ FARKLAR VE KAPATILAN PARTİLERİN YENİDEN AÇILMASI

Uğur YİĞİT*

I. GİRİŞ

1982 Anayasası'ndan¹ sonra yürürlüğe giren 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda² (SPK) Anayasa'da sayılan kapatma nedenlerinin yanında diğer birtakım kapatma nedenleri düzenlemiştir. Hukukumuzda siyasi parti kapatmaları sadece Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu'na göre değil mahkeme kararı, kanun ve konsey kararıyla da siyasi partiler kapatılmıştır.

Anayasa ve SPK'nın da siyasi parti kapatma konusunda "temelli kapatma" ve "kapatma" kavramlarına yer verilmiştir. Öğretide temelli kapatma ile kapatma kavramının anlam, etki ve sonuçları bakımından aralarında bir fark bulunmadığı görüşü ağırlık kazanmıştır.³ Ancak bu görüş hukukumuzda parti kapatılmasına ilişkin sürecin iyi irdelenmemesi sonucu ortaya çıkmıştır. Bu makalede tarihi süreç ve temelleri incelenerek bu iki kavram arasındaki farklar diğer bir ifade ile Anayasa ve kanun koyucunun iki ayrı kavram kullanmasının gereksiz olmadığı ortaya konulacaktır.

İncelememizin ana konusunu kapatılan partilerin yeniden açılıp

* Dr., Hakim, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.

¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 18/10/1982, RG, 9/11/1982 - 17863 (Mükerrer)

² Siyasi Partiler Kanunu, Kanun No: 2820, Kabul Tarihi : 22/4/1983, RG, 24/4/1983 -18027.

³ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku* (Genel Esaslar), 10. Bası, İstanbul, Ekim 2005, s.331., Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul Nisan 2004, s. 229, Abdullah Sezer, *1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve İlgili Mevzuat*, İstanbul, Şubat 2004, s.314,315, Bülent Tanör, Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, 6.Bası, İstanbul, Eylül 2004, s.179.

açıklamayacağına ilişkindir. Bu çerçevede Anayasa'nın 69/8 maddesi temelli kapatılan bir partinin başka ad altında kurulamayacağını hükmü ve 2820 sayılı yasa SPK'nın 95 ve 96. maddeleri de partilerin yeniden kurulmasına ilişkin sınırlamaların ne anlama geldiği açıklanacaktır.

II. SİYASİ PARTİ KAPATMA

Hukukumuzda siyasi parti kapatmaya ilişkin nedenler Anayasa ve SPK ile kapatma kararı veren makam da Anayasa Mahkemesi ile sınırlı değildir. Siyasi parti kapatmaya ilişkin hükümlere ve kapatma sonucu getirilen kısıtlamalara ilişkin doğru bir yorum yapabilmek, hukukumuzdaki siyasi parti kapatmaya ilişkin uygulamaların bir bütün halinde ortaya konulması ve değerlendirilmesini gerektirmektedir.

A. Kapatma Nedenleri

1. Anayasal Kapatma Nedenleri

Anayasa, kapatma kavramını “temelli kapatma” ve “kapatma” olarak⁴ düzenlemiştir. Temelli kapatma nedenleri Anayasa'da sayılmış, kapatma nedenleri ise kanuna bırakılmıştır.

Buna göre bir siyasi parti;

– 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerin odağı haline geldiğinin tespiti halinde (Anayasa madde 69/5-6) veya

– Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzelkişilerden maddi yardım alması durumunda (Anayasa madde 69/10)

temelli olarak kapatılır.

Anayasa değişikliğinden önceki kapatma nedenleri ise şunlardır.

⁴ Madde 149/4 - Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir. (Ek cümle: 23/7/1995 - 4121/14 md.) ve siyasi partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

– Tüzük ve programları dışında faaliyette bulunmaları; Anayasa'nın 14. maddesindeki⁵ sınırlamalar dışına çıkmaları durumunda temelli kapatılır.

– Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan, yabancı ülkelerdeki dernek ve gruplardan herhangi bir suretle aynı ve nakdi yardım almaları, bunlardan emir almaları ve bunların Türkiye'nin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhindeki karar ve faaliyetlerine katılmaları halinde temelli kapatılır.

2. Siyasi Partiler Kanunu'nda Kapatma Nedenleri

2820 sayılı SPK yürürlüğe girdiği tarihte çok sayıda ve türde kapatma nedeni içermekteydi. Ancak zaman içerisinde Anayasa değişiklikleri ve Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararları sonucu kapatma nedenleri Anayasa hükümleri ile uyumlu hale getirilerek sınırlanmıştır.

a. Kapatma Nedenleri

Kapatma nedenleri SPK'nın 101. maddesinde⁶ üç başlık halinde

⁵ “Madde 14- (18/10/1982 tarihli ve 2709 sayılı Kanunun hükmüdür.)

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin bir kişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya dil, ırk, din ve mezhep ayrımını yaratmak veya sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzenini kurmak amacıyla kullanılamazlar.

Bu yasaklara aykırı hareket eden veya başkalarını bu yolda teşvik veya tahrik edenler hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

Anayasanın hiçbir hükmü, Anayasada yer alan hak ve hürriyetleri yok etmeye yönelik bir faaliyette bulunma hakkını verir şekilde yorumlanamaz.”

⁶ Anayasadaki yasaklara aykırılık halinde partilerin kapatılması

Madde:101 – (Değişik: 12/8/1999 - 4445/16 md.)

Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı;

a) Bir siyasi partinin tüzük ve programının Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olması, sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlaması, suç işlenmesini teşvik etmesi,

b) Bir siyasi partinin, Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespiti,

c) Bir siyasi partinin, yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyruklığında olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alması,

Hallerinde verilir.

sayılmıştır. Bunlar bir siyasi partinin;

- Tüzük ve programının devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelere aykırı olması, sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlaması, suç işlenmesini teşvik etmesi,

- Anayasa'nın 68. maddesinin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin işlendiği odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesi'nce tespiti,

- Yabancı devletlerden, uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyrukluğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım almasıdır.

b. Yürürlükten Kalkan Kapatma Nedenleri

- Cumhuriyet Başsavcılığı'nın tespit ettiği noksanlıkların otuz gün içinde giderilmemesi veya istenen ek bilgi ve belgelerin gönderilmemesi, (SPK madde 9)

- SPK'nın dördüncü kısmında yer alan hükümlere aykırılıklar, (SPK madde 101)

- Tüzük veya programının yahut partinin faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya mercilerince yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının SPK'nun dördüncü kısmında yer alan hükümlerine aykırı olması,

- Parti büyük kongresince, merkez karar ve yönetim kurulunca veya TBMM grup yönetim veya grup genel kurullarınca bu Kanunun dördüncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı karar alınması veya genelge veya bildirimler yayınlanması veya karar alınmamış olsa bile bu kurullar tarafından aynı hükümlere aykırı faaliyette bulunulması veya parti genel başkanı veya genel başkan yardımcısı veya genel sekreterinin sözü edilen bu maddeler hükümlerine aykırı olarak sözlü ya da yazılı beyanda bulunması,

(Ek:26/3/2002-4748/4 md.) Anayasa Mahkemesi, yukarıdaki fıkranın (a) ve (b) bentlerinde sayılan hallerde temelli kapatma yerine, dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasî partinin almakta olduğu son yıllık Devlet yardımı miktarının (...) (2) (...) (2) kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına, yardımın tamamı ödenmişse aynı miktarın Hazineye iadesine karar verebilir.

- Parti merkez karar ve yönetim kurulunca Yüksek Seçim Kurulu'na partiyi temsilen konuşma yapacağı bildirilmiş olan kimse- nin, radyo veya televizyonda yaptığı konuşmanın bu Kanunun dör- düncü kısmında yer alan maddeler hükümlerine aykırı olması,

- Cumhuriyet Başsavcılığı'nın, SPK 101. maddede sayılanlar dışın- da kalan parti organı, mercii veya kurulu tarafından SPK'nın dördün- cü kısmında yer alan hükümlere aykırı fiil işleyen organ, merci veya kurulun işten el çektirilmesini veya kesin olarak çıkarılmasını ilişkin isteminin tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde istem yazısında belirtilen hususu yerine getirmemesi,

- SPK'nın dördüncü kısmındaki hükümlere aykırılık nedeniyle bir siyasi partiden kesin olarak çıkarılan veya çıkarılmayıp da bir si- yasi partinin kapatılmasına sebep olan üyeleri, çıkarma kararının veya Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararının kendilerine yazı ile bil- dirilmesinden başlayarak on yıl içinde üye kaydedilmesi veya parti kurucusu olarak kabul edilmesi veya seçimlerde bağımsız aday gös- terilmesi.

- Cumhuriyet Başsavcılığı'nın denetim ve faaliyetlerinin takibi hususlarında istediği bilgi ve belgelerin verilmemesi nedeniyle, (Mad- de 102)

- Anayasa Mahkemesi'nin SPK'nın dördüncü kısım dışındaki em- redici hükümlere aykırılıkların giderilmesi yönündeki istemin altı ay içinde yerine getirilmemesi, (madde 104)

- Seçimlere katılmama, (madde 105)

B. Kapatma türleri

Hukukumuzda bir siyasi partinin kapatılması sadece Anayasa Mahkemesi tarafından yapılmamıştır. Anayasa Mahkemesi dışındaki mahkemeler, kurullar ve kanun yolu ile de siyasi partiler kapatılmış- tır.

1. Yargı Kararı

Anayasa Mahkemesi dışındaki mahkemeler tarafından verilen si- yasi parti kapatma kararlarına ilişkin iki örnek Millet Partisi ve De- mokrat Parti'dir.

Millet Partisi, 26 Ocak 1954 tarihinde Ankara Sulh Ceza Mahkemesi'nce,

Demokrat Parti, Ankara 4. Asliye Hukuk Hâkimliği'nin 29.9.1960 gün ve 1960/570 Esas, 1960/784 karar sayılı ilâmı ile kapatılmıştır.

2. Milli Güvenlik Konseyi Kararı

Büyük Türkiye Partisi, 26.7.1983'de Milli Güvenlik Konseyi'nin 79 nolu kararıyla kapatılmıştır.

3. Kanunla Kapatma

16.10.1981 tarih ve 2533 Sayılı Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanunla 12.09.1980 tarihine kadar kurulmuş bulunan siyasi partiler kapatılmıştır.

C. Kapatılan Partinin Yeniden Açılmaması

Kapatılan siyasi partinin tüzel kişiliği sona ermekle birlikte, geleceğe dönük olarak bazı kısıtlayıcı sonuçlar öngörülmüştür. Anayasa ve SPK'da öngörülen sınırlamalar;

- başka ad altında da kurulamaması,

- siyasi parti isim, amblem, rumuz, rozet ve benzeri işaretlerinin kullanılmaması ve

- kurucuları dahil üyelerine ilişkin siyasi yasaklar,

olarak düzenlenmiştir.

Kapatılan siyasi partinin yeniden açılmaması ile ilgili sınırlamaya ilişkin Anayasa ve SPK'da bu sınırlamaya ilişkin hükümler arasında farklılıklar vardır.

1. Anayasa

Anayasa'nın 69/8 maddesinde temelli kapatılan bir partinin bir başka ad altında kurulamayacağı hükmü yer almaktadır.

2. 2820 Sayılı SPK

2890 sayılı kanunun değişiklikler öncesi halinde bu sınırlamaya ilişkin hükümlerin yer aldığı 95. maddenin başlığı ve metninde “*Temelli kapatılan*” ibaresine yer verilmiştir. Ancak parti kapatma sebeplerini Anayasaya paralel hale getiren düzenlemelerin ardından 4445 sayılı kanunun 14. maddesiyle bu ibare “kapatılan” olarak değiştirilmiştir.

III. KAPATILAN PARTİLERİN YENİDEN AÇILABİLMESİ

2820 sayılı SPK’nın iptal edilen 105. maddesi gereğince kapatılan partilerin yeniden açılabilmesi sorunun çözüme kavuşturulabilmesi; kapatmaya konu olan madde, siyasi parti kurma hakkı ve kapatma kararının niteliği ile kapatmada uygulanan yargılama usulü ve kararın yeniden ele alınabilmesi yönlerinin detaylı incelemesini gerektirmektedir.

A. Kapatmaya İlişkin Madde Yönünden

Anayasa ve SPK, kapatmayı “*temelli kapatma*” ve “*kapatma*” olarak⁷ iki ayrı şekilde düzenlemiştir. Öğretide temelli kapatma ile kapatma kavramının anlam, etki ve sonuçları bakımından yapılan tartışmada, her iki kararın tüzel kişiliği sonlandırma neticesini doğurması nedeniyle aralarında bir fark bulunmadığı görüşü ağırlık kazanmıştır.⁸

Ancak bu yorum anayasa koyucunun muradına uygun değildir. Nitekim Anayasa, temelli kapatma nedenlerini metin içerisinde sayarken, kapatma sebeplerini 69. maddenin son fıkrasında; “*siyasi partilerin kapatılmaları yukarıdaki esaslar çerçevesinde kanunla düzenlenir*” demek suretiyle kanuni düzenlemeye bırakmıştır.

⁷ Madde 149/4 – Anayasa Mahkemesi Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışında kalan işleri dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir. (Ek cümle: 23/7/1995 - 4121/14 md.) ve siyasi partilerin temelli kapatılması veya kapatılmasına ilişkin davalarda, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısından sonra kapatılması istenen siyasi partinin genel başkanlığının veya tayin edeceği bir vekilin savunmasını dinler.

⁸ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku* (Genel Esaslar), 10. Bası, İstanbul, Ekim 2005, s.331., Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Nisan 2004, s. 229, Abdullah Sezer, *1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve İlgili Mevzuat*, İstanbul, Şubat 2004, s.314,315, Bülent Tanör / Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, 6.Bası, İstanbul, Eylül 2004, s.179.

İzlenen yöntem Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin 13. maddesine uygundur. Anayasa Mahkemesi de SPK'da düzenlenen kapatma nedenlerine dayanarak parti kapatma kararları vermiştir.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin kapatılması hakkındaki davaya bakan Anayasa Mahkemesi, SPK'nın 105. maddesinin, Anayasa'nın 68 ve 69. maddelerine aykırılığının itiraz yoluyla incelenmesine karar vermiş ve "*Anayasa'da kapatılma nedenlerinin sayılarak belirlenmiş olması, yasako yucunun bunlar dışında bir nedenle siyasi partilerin kapatılması sonucunu doğuracak düzenlemeler yapamayacağını göstermektedir, TBMM genel seçimlerine katılmama Anayasa'da sayılan kapatılma nedenleri arasında yer almadığından*" şeklindeki gerekçeyle maddeyi iptal etmiştir.⁹

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı doğrultusunda 2820 sayılı kanunda yapılan değişikliklerle Anayasa'da yer almayan kapatma nedenleri kanun metninden çıkarılmış, böylece Anayasa ile paralellik sağlanmıştır.

SPK 95. maddesinin "*Kapatılan siyasi parti bir başka ad altında kurulamaz*" hükmünde yapılan değişiklikle getirilen "*kapatılan*" ibaresi madde metninin ilk halinde yer alan "*Temelli kapatılan*" şeklinde olarak yorumlamak gerekmektedir. Temelli kapatma ibaresi, SPK'nın yürürlüğe girdiği dönemde Anayasadaki sebepler yanında ek kapatma sebeplerinin bulunuyor olması ve MGK ve kanunla kapatılan partilerin durumu dikkate alınarak getirilmiştir. Ancak daha sonra kanunlarda yapılan değişikliklerle kapatma sebeplerinin sadece Anayasada sayılanlarla sınırlanmış olması nedeniyle bu ibare "*kapatılan*" olarak değiştirilmiştir. Dolayısıyla yapılan değişikliklerle getirilen "*kapatılan*" ibaresini Anayasa hükümlerine uygun şekilde "*temelli kapatılan*" olarak anlamak gerekecektir.

Temelli kapatma ile kapatma arasında fark bulunup bulunmadığına ilişkin yorumlar yukarıda belirtilen parti kapatma nedenlerine ilişkin yaşanan sürecin dikkate alınmamasından kaynaklanmaktadır. Anayasa koyucu tarafından temelli kapatma ve kapatma gibi iki ayrı terim kullanması boşuna değildir ve yorum yoluyla bu ayrım yok sayılması mümkün değildir. Böyle bir ayrıma gidilmesindeki maksat Anayasa'da belirtildiği üzere kararların sonuçları açısındandır. Temel-

⁹ Any. Mah. 1.4.2003 tarih ve 2003/21 E. 2003/13 K.

li kapatılan ya da kapatılan partinin tüzel kişiliği sona erecekse de, kapatılan siyasi partiler ve üyeleri için temelli kapatmadan farklı olarak geleceğe yönelik herhangi bir kısıtlama (partinin yeniden açılması vb.) yapılamayacaktır.¹⁰ Nitekim Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Adalet ve Kalkınma Partisi hakkında açtığı kapatma davası iddianamesinde¹¹ yukarıdaki açıklamalara paralel şekilde temelli kapatma ve kapatma arasında ayırma gitmiştir.

Anayasa ve SPK'da getirilen temelli kapatma ve kapatma ayrımı lüzumsuz bir ayırım değildir. Yargıtay C. Başsavcılığı iddianamesinde de vurgulandığı üzere ayırım geleceğe yönelik kısıtlamalar yönündendir. Bu nedenle Anayasa'nın 69/8 maddesindeki "*Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz*" hükmü yine Anayasa'da sayılan sebeplerle temelli kapatılan partiler için uygulanacaktır. Temelli kapatma sebepleri dışında 2820 sayılı SPK'da sayılanlar ile diğer mahkemelerce, MGK kararlarıyla ve Kanunla kapatılan partiler yönünden bu yaptırım uygulanmayacaktır.

B. Siyasi Parti Kurma Hakkının Niteliği Yönünden

Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılmaya ilişkin 68 ve siyasi partilerin uyacakları esaslara ilişkin 69. madde Anayasa'nın "*Temel Haklar ve Ödevler*" başlıklı ikinci kısmının "*Siyasi Haklar ve Ödevler*" başlıklı "*Dördüncü Bölüm*"ünde düzenlenmiştir.

Temel hak ve özgürlüklerin en önemli niteliği "*hakkın tam olarak kullanılması*" ve "*sürekli*" olmasıdır. Hakkın kullanımının daraltılması ya da kesintiye uğratılması şeklindeki "*sınırlamalar*" istisnadır ve ancak Anayasa'da belirtilen usullerle yapılabilir.

Temel hak ve özgürlüklerin kanunla veya yargı kararı ile sınırlandırıldığı durumlarda, sınırlamaya neden olan kanun hükmü ya da yargı kararı ortadan kalkmasıyla birlikte temel hak ve özgürlükler tam olarak ve kesintisiz bir şekilde kullanılmaya devam edecektir.

Buna örnek olarak yargı kararıyla mahkûm edilen kişinin hükme

¹⁰ Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Nisan 2004, s. 229.

¹¹ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı İddianamesi, Sy: SP. 109. Hz. 2002/15, Ankara, 23.10.2002 naklen Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Nisan 2004, s. 229.

dayanak olan kanun maddesinin diğer bir kanun hükmü ya da Anayasa Mahkemesi kararıyla ortadan kalkması durumunda tahlîye edilerek, Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenmiş bulunan "kişi hürriyeti ve güvenliği" hakkına yeniden kavuşması verilebilir.

Aynı şekilde, iki seçim dönemi TBMM genel seçimlerine katılmadığı gerekçesiyle siyasi parti kapatılması sonucu doğuran 2820 sayılı SPK'nın 105. maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş olması nedeniyle temel hak ve hürriyetlerden olan siyasi parti kurma hak ve özgürlüğü yeniden tam ve kesintisiz bir şekilde kullanılmaya devam edilecektir.

C. Kapatma Kararının Niteliği Yönünden

Siyasi parti ile ilgili "Kapatma" kararı niteliği gereği olarak bir "güvenlik tedbiridir".¹² Bu niteliği göz önüne alınarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümleri ile genel hükümleri siyasi parti kapatma kararlarında uygulanabilir.

TCK'nın 60. maddesinde "Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirleri" düzenlenmiştir. Buna göre güvenlik tedbirine hükmedilebilmesi için tüzel kişinin organ veya temsilcilerinin iştirakiyle ve bu iznin verdiği yetkinin kötüye kullanılması suretiyle tüzel kişi yararına işlenen kasıtlı suçlardan mahkûmiyet gereklidir. Yine TCK'nın "Zaman bakımından uygulama" başlığı altında düzenlenen 7. maddesinde "İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolünmüşse infazı ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar, sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur" hükmü yer almaktadır.

2820 sayılı SPK'nın kapatmaya dayanak olan 105. maddesinin Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmiş olması karşısında hukukun genel ilkeleri ve TCK hükümleri uyarınca siyasi parti kapatılması şeklindeki güvenlik tedbiri ortadan kalkacak ve kapatılan parti yeniden kurulabilecektir.

¹² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, (Genel Hükümler) Ankara 2006, s.711.

D. Yargılama Usulü ve Kararın Yeniden Ele Alınabilmesi Yönünden

Anayasa'nın 153/1 ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53/2 maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi kararları kesindir. Ancak 2949 sayılı kanunun 33. maddesine göre siyasi parti kapatılma davaları Ceza Muhakemeleri Kanunu hükümleri uyarınca yürütüldüğünden hükümlü lehine ortaya çıkan durumlara göre yargılamanın yenilenmesi mümkün olabilecek, mahkeme kesinleşmiş kararı yeniden ele alıp yeni bir karar verebilecektir.

Nitekim 5271 sayılı CMK'nın 311/2 maddesi uyarınca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının yargılamanın yenilenmesi sebepleri arasında sayılmış, bu nedenle Emek Partisi (HEP), Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin (TBKP) yapmış olduğu başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi, 2 Mart günü yaptığı toplantıda parti kapatılmalarına ilişkin davaların yeniden görülmesine karar vermiştir. Karara göre, partilerin yeniden görülecek kapatma davaları, eski iddianameler doğrultusunda yapılacaktır.¹³

Somut olaydan hareketle yapılacak başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi'nin iptal ettiği 2820 sayılı kanunun 105. maddesi uyarınca kapatılmış partinin kapatma davası yeniden ele alınabilecektir.

IV. SONUÇ

Hukukumuzda siyasi partiler sadece Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmamıştır. Asliye hukuk ve sulh ceza mahkemeleri, Milli Güvenlik Konseyi kararı ve 2533 sayılı Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanun'la da partiler kapatılmıştır. Bunun yanı sıra parti kapatma sebepleri Anayasa'da sayılanlarla sınırlı olmayıp değişiklikler öncesi haliyle 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nda da farklı sebepler öngörülmüştür.

İşte bu gerçeklerden hareketle Anayasa ve SPK, kapatma kavramı-

¹³ <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/03/siyaset/axsiy02.html>; <http://www.gazetevatan.com/root.vatan?exec=haberdetay&tarih=03.03.2007&Newsid=111462&CategoryId=1>http://www.tihv.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=687&Itemid=80

nı “temelli kapatma” ve “kapatma” olarak düzenlemiş ve temelli kapatılan partiler için tüzel kişiliğin sona ermesi yanında yeniden açılmama gibi müeyyideler getirmiştir.

Anayasa ve SPK’da getirilen temelli kapatma ve kapatma ayrımı lüzumsuz bir ayırım değildir. Yargıtay C. Başsavcılığı iddianamesinde de vurgulandığı üzere ayırım geleceğe yönelik kısıtlamalar yönündendir. Bu nedenle Anayasa’nın 69/8 maddesindeki “*Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz*” hükmü yine Anayasa’da sayılan sebeplerle temelli kapatılan partiler için uygulanacaktır. Temelli kapatma sebepleri dışında 2820 sayılı SPK’da sayılanlar ile diğer mahkemelerce, MGK kararlarıyla ve kanunla kapatılan partiler yönünden bu yaptırım uygulanamayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdullah Sezer, *1982 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve İlgili Mevzuat*, İstanbul, Şubat 2004.
- Bülent Tanör / Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, 6.Bası, İstanbul, Eylül 2004.
- Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)*, 10.Bası, İstanbul, Ekim 2005.
- Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Nisan 2004.
- İzzet Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi*, (Genel Hükümler) Ankara 2006, s.711.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 18/10/1982, RG: 9/11/1982 - 17863 (Mükerrer)
- Siyasi Partiler Kanunu, Kanun No: 2820, Kabul Tarihi : 22/4/1983, RG, 24/4/1983 -18027
- Any. Mah. 1.4.2003 tarih ve 2003/21 E. 2003/13 K.
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı İddianamesi, Sy: SP. 109. Hz. 2002/15, Ankara, 3.10.2002 (naklen Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi*, İstanbul, Nisan 2004, s. 229.)
- <http://www.milliyet.com.tr/2007/03/03/siyaset/axsiy02.html>,
- <http://www.gazetevatan.com/root.vatan?exec=haberdetay&tarih=03.03.2007&Newsid=111462&Categoryid=1>http://www.tihv.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=687&Itemid=80